

3. Лаппо В. В. Теоретико-методичні засади формування духовних цінностей студентської молоді в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу / Інститут проблем виховання НАПН України; наук. кер. – д.пед.н., проф. В. І. Тернопільська. (Дис. д-ра пед. наук). Київ, 2018.
4. Пехота О. М., Старева А. М. (2005). Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія. Миколаїв : Гліон.

Ключові слова: особистість, трансформація, освіта, цінності, людина, людяність.
Key words: personality, transformation, education, values, human being, humanity.

ЛУК'ЯНИХІНА ОЛЕНА АНАТОЛІВНА

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії,
кандидат економічних наук, доцент*

ЛУК'ЯНИХІН ВАДИМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Сумський державний університет,
старший викладач кафедри управління імені Олега Балацького БіЕМ,
кандидат економічних наук, доцент*

БЛОКУР ІВАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
здобувач вищої освіти Сумської філії*

ВИКЛИКИ ДЛЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Успішне функціонування як будь-якого регіону України, так і країни в цілому, залежить від багатьох чинників. Найчастіше, оцінюючи стан і перспективи розвитку, говорять про соціально-економічний потенціал регіону як комплексну характеристику факторів і умов його розвитку.

Соціально-економічний потенціал регіону є сукупністю певних його ресурсних складових, які при ефективному управлінні потенційно мають можливість забезпечити розвиток і функціонування та сприяють формуванню на цьому базисі потужної соціально-економічної системи з розвинутими міжрегіональними і міжнародними зв'язками.

Дослідження науковців містять погляди на структуру соціально-економічного потенціалу і віддзеркалюють актуальність цієї концепції дотепер. У розрізі досліджень регіональної економіки автори [1, с. 55] виокремлюють природно-ресурсний, виробничий, демографічний, розселенський і працересурсний потенціал, науково-технічний, фінансовий і бюджетний. Дорошенко Ю.А. розглядає економічний потенціал як систему підпорядкованих потенціалів більш низького рівня – трудового, інвестиційного (ототожнюється з виробничим), природно-

ресурсного, інноваційного, інституціонального [2, с. 133–147]. Балацький О.Ф. близький до цього підходу і поділяє структуру соціально-економічного потенціалу за ресурсним спрямуванням його елементів на виробничий, трудовий, природно-ресурсний, інноваційний, інвестиційний, інституціональний із подальшим доєднанням до них інтелектуального [3, с. 212].

Розвиваючи попередню концепцію, Добрик Л.О. виділяє загальні складові ресурсного потенціалу (природно-ресурсний, виробничий, трудовий, фінансовий потенціал), а інноваційний, інвестиційний, соціального споживання, транспортний, зовнішньоекономічний, інформаційний розглядає як сукупність потенціалів [4, с. 212].

Не занурюючись у докладний розгляд структури потенціалу, очевидно, що соціально-економічний потенціал регіону розглядають як сукупність всіх ресурсів, які є у нього в наявності і які можуть бути залучені в певний період часу за умови їх ефективного використання для досягнення поставлених цілей (задоволення індивідуальних і суспільних потреб, розширеного відтворення і т.ін.).

У мирний час функціонування всіх систем регіону регламентовано сукупністю законодавчих і нормативно-правових актів та рішеннями органів місцевого самоврядування, що повинно створити можливості для необхідного забезпечення ресурсами та формування відповідного потенціалу регіону. Кожен регіон будує свою економічну систему і соціально-економічні взаємозв'язки, які в комплексі з реалізацію управлінських впливів і зворотного зв'язку забезпечують роботу всіх підсистем регіону.

Для воєнного часу чітких й узгоджених алгоритмів роботи організаційно-інституційного механізму, органів самоврядування, підприємств та організацій, на жаль, немає. Починаючи з 24 лютого 2022 року, коли на території України було введено воєнний стан, і дотепер держава і місцеві органи влади – обласні військові адміністрації, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування напружують нові інструменти забезпечення і функціонування економіки регіонів у такий надскладний час.

Широкомасштабна військова агресія РФ спричинила низку загроз і викликів, які тривають дотепер і їх наслідки остаточно оцінити практично неможливо. Ці негативні аспекти, які матимуть для економіки регіону пролонгований ефект, стосуються, в першу чергу, ресурсів – потенційних і реальних.

На наш погляд, за складовими потенціалу можна виділити такі компоненти загроз:

Трудовий потенціал – безробіття, загибель людей (трудових ресурсів), від'їзд населення за кордон, переміщення у більш менш спокійні регіони всередині країни, де немає бойових дій, вивезення населення у РФ – близько 1,4 млн (озвучені на засіданні РНБО).

За даним Міжнародної організації міграції кількість внутрішньо переміщених осіб складає приблизно 8 млн. чоловік. Серед макрорегіонів України статистика переміщень (виїхало з регіонів) всередині

країни має такий вигляд: Київ: 19 % – 1,5 млн; Схід: 45 % – 3,5 млн; Південь: 10 % – 771 тис.; Центр: 1 % – 77 тис.; Північ: 23 % – 1,8 млн; Захід: 2 % – 154 тис. [5].

Виробничий потенціал – фізична втрата основних фондів підприємств і організацій, освітніх і медичних установ (руйнування, часткові пошкодження, вивезення обладнання у РФ). Крім того дефіцит ресурсів – енергетичних та інших.

Природно-ресурсний потенціал – знищення, вивезення корисних копалин, забруднення, знищення біорізноманіття, забруднення джерел питної води, земель, водних джерел через військові дії і надходження у природне середовище забруднюючих речовин різного походження.

Транспортний (логістичний) – руйнування доріг, мостів, які немає можливості відновити через війну, знищення транспортних засобів, розрив логістичних ланцюгів.

Бюджетний – недоотримування податків від підприємств, організацій (підприємство фізично знищено, працівники виїхали, немає кому забезпечувати його роботу, підприємство знаходиться на окупованій території, підприємство перевезено в інший регіон, працює частково, підприємство не може працювати через дефіцит ресурсів) недоотримування податків від фізичних осіб через втрату роботи, простій тощо.

За дослідженням фінансистів значно збільшилися видатки на національну оборону і правопорядок, видатки на соціальну допомогу ВПО. Простежується збільшення дефіциту бюджетів усіх рівнів через диспропорцію між надходженнями і витратами. За даними [6] в результаті зниження податкових надходжень і запроваджених податкових пільг доходи зведеного бюджету у квітні 2022 року скоротилися на 18 % (23,9 млрд грн) до 109,4 млрд грн. Податкові доходи у квітні були на 23 % (23,4 млрд грн) менші ніж рік тому і становили 77,3 млрд грн., ПДФО – на 5 % або (1,3 млрд грн) менше 2021 року, ПДВ на імпорتنі товари становив 28 % (7,9 млрд грн.) доходів квітня 2021 року, ввізне мито – 8 % (0,2 млрд грн); внутрішній акциз скоротився на 74 % (5,4 млрд грн), імпорتنий – на 36 % (2,4 млрд грн). До всього ще додамо вільний курс іноземних валют й інфляцію через об'єктивне й спекулятивне підвищення цін.

У зв'язку із вище зазначеними явними і потенційними загрозами і викликами для нашої економіки, потрібно оперативно напрацьовувати механізми згладжування і вирішення цих проблем. На думку [7] може стати у нагоді принцип субсидіарності, за яким «...всі проблеми, які можуть ефективно вирішуватися на місцях, повинні перебувати в компетенції муніципальних органів які є найближчими до населення, а якщо вони не можуть впоратись, то вирішення відповідних проблем повинно передаватися в компетенцію вищих рівнів влади – регіонального, загальнодержавного або навіть наднаціонального (зокрема, ЄС)».

До того ж, однією із реальних моливостей, яку потрібно використати, щоб залучити ресурси до розв'язання завдань відновлення, є пошук «донорських» організацій, програм, грантів інших держав, які в купі із власними або іншим чином залученими коштами можна буде спря-

мувати на відновлення соціально-економічного потенціалу регіонів України.

Наприкінці вважаємо за доцільне зазначити, що саме через механізми та інструментарій управління потенціалом регіону, можна ефективно вирішувати стратегічні й оперативні цілі для зниження ризиків, які виникають внаслідок викликів війни в Україні. При цьому, на нашу думку [8, с. 175–196], ключовим фактором як впливу, так і активної дії, є саме трудові ресурси, які є і об'єктом, і суб'єктом регіонального управління, тобто беруть участь в усьому ланцюгу прийняття і реалізації управлінських рішень будь-якого регіону.

Список використаних джерел:

1. Регіональна економіка : навчальний посібник / за заг.ред. Я. Б. Олійника. К. : КНТ, Видавець Фурса С. Я., 2007. 444 с.
2. Дорошенко Ю. А. Состав и структура экономического потенциала. // Экономический потенциал административных и производственных систем : монография / под. общ. ред. проф. О. Ф. Балацкого. Сумы : ИТД «Университетская книга», 2006. С. 143.
3. Балацкий О. Ф. Состав и структура экономического потенциала социально-экономического социальноэкономических систем // Социально-экономический потенциал региона: монография // под. общ. ред. проф. О. Ф. Балацкого. Сумы : ИТД «Университетская книга», 2010. С. 209–227.
4. Добрик Л. О. Структурні складові соціально-економічного потенціалу регіону. *Інтелект XXI*. № 1. 2019. URL. : http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2019/2019_1/5.pdf (дата звернення: 4.06.2022).
5. Кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні перевищила 8 млн людей: звідки й куди їхали найбільше // Міністерство з питань інтеграції тимчасово окупованих територій України. 11 травня 2022 року. URL. : <http://surl.li/byvga> (дата звернення: 4.06.2022).
6. У квітні доходи зведеного бюджету продовжують падати // Ціна держави: сайт. URL: <https://cost.ua/u-kvitni-dohody-zvedenogo-byudzhetu-prodovzhuyut-padaty/> (дата звернення: 4.06.2022).
7. Борщевський В., Матвеев Є., Куропась І., Микита О. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку.// Громадський простір: сайт. URL: <http://surl.li/cdbzi> (дата звернення: 4.06.2022).
8. Лукьянихина Е. А., Лукьянихин В. А. Трудовые ресурсы региона // Социально-экономический потенциал региона: монография // под. общ. ред. проф. О. Ф. Балацкого. Сумы : ИТД «Университетская книга», 2010. С. 175–196.

Ключові слова: структура потенціалу регіону, виклики війни, загрози трудовому потенціалу, дефіцит ресурсів, трудові ресурси, управління.

Key words: potential structure of the region, challenges of war, threats to labor potential, lack of resources, labor resources, management.